

« zurück blättern vor »

STOS subst. m., ab 1490; auch *stosz*, *stós*, *stus*, *sztos*. **1** ‘Gegenstände, die aufeinander gestapelt sind’ – ‘wiele przedmiotów ułożonych jedne na drugich’: 1490 Erz 102, STP *Strues est collectio lignorum stosz drew*. o 1560 KrowObr 194, SPXVI *Ieruzalem będzie / iáko ftos kámienia*. o 1561 Leop Lev 1/7, SPXVI *ná niecą w oltarzu ogień / ftos drew pierwey włożywffsy*. o 1595 KmitaSpit C, SPXVI *kilká ich [zabitych] tyśięcy ná ftosy złożyli*. o 1638 KalCuda 259, SP17 *Ćiáto Germániká [...] ná ftošie drew kofztownych palono*. o (1663) 1922 Zimor 165, BRÜCKNER SIELANKA *Walili ciała ludzkie pobite na stosy*. o 1676 PisMów II 237, SP17 *Starożytność ogien maluiąc w-gęsto zajmuiącym i fzerzącym ftošie tę epigraf przydawła*. o 1743 BystrzInf O2v, SP17 *náucinaí gáłzek [...] Ná ftof ułożone zápal*. o (1790) 1900–1903 Kom.porz., GLO *Drogi [...] maią bydź z [...] kamieni uprzátnione, przez skłádanie onych na stosy*. o (†1801) 1829 Kras.Lucjan 113, DOR *Na ciebie kolej, krasomówco, trzeba złożyć niepotrzebne czczych słów stosy, którymi słuchaczów omamiasz i głuszysz*. o 1841 Łab., Sw *Byk, karja – są to podłużne równoległocienne stosy drzewa, dla pośpiesznego zwęglania w lasach używane*. o 1951 Osm.Not. 97, DOR *Zabrałem ze sobą w podróż stos czasopism, których nie zdążyłem w domu przewertować*. – STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, Sw, DOR. **2** ‘Schlag, Schubs; Angriff; auch übertr.’ – ‘uderzenie; natarcie; też przen.’: 1558 GliczKsiąż Pv, SPXVI *ktorzyby sie onego [czarta] nye bali / yego wffytkye ftofy á razy wydzyszerzeli*. o 1561 Leop Hebr 10/32, SPXVI *wytrzymáliście wielkie fthoffy*. o 1596 VotSzl Dv, SPXVI *iáki ftos od niewiernych Pogan [...] koroná Polfka wytrzymawa*. o nach 1612 MarchŚcibHist 24v–25r, SP17 *i tak wytrzymała ta Chorągiew stosz*. o 1636 Żebr.Ow. 110, L *Cyleńską szablą silniejszy stos zadał, Cyllenide confodit harpe*. o 1676 PisMów II 237, SP17 *Nie schodziło [...] na ochoćie ábym wytrzymuiąc przeciwné ná Oyczyznę ftofy [...] dálfze dni i latá na Pieczętárskich usługach [...] prowadził*. o (1703) 1705 Chrościń.Job 192 *mężnie znośąc ftos, áni piśnie*. o (†1731) 1745 Jabł.Buk. 26, L *Nagły stos choroby nad spodziewanie go przytrzymnie*. o 1765–1784 Mon.76 93, L *Osoby umiarkowane unikaią siła przeciwnych stosów, w które bezrozumni wpadaią*. – SPXVI, MAČZ, CN, TR, L, SWIL (prze.), Sw, DOR (przestarz.). **3** ‘ein Stapel Holz von einem Klafter Länge’ – ‘drewno ułożone w sążeń’: 1649 Inw.pozn.i kal. 122, SP17 *szkudeł dębowych dwiema rzędoma 22 stosow*. o (1665–1683) 1962 SobJListy 86, SP17 *Drew na zimę [...] kupić [...] stosami*. o [LBel.] 1841 Łab., Sw *S[[tos]] leśny, wyrównywający dawnemu sąźniowi o 108 stopach sześciennych warszawskich, zawierający 85 3/4 stóp sześciennych rosyjskich drzewa*. – nur Sw (leśn.). **4** ‘Scheiterhaufen’ – ‘sterta drewna przeznaczona do spalenia

na niej czegoś lub kogoś; taka sterta w trakcie palenia się': 1745–1756 Chm. Ateny 80 Roku zaś 1619 Julius Caesar Vaninus w Tolosie w Francyi na stos skazany ognisty, że się publicznym wyznał Ateistą. o (1777–1778) 1955 Wybicki 251 *Nikną zabobony, czarownice już więcej stosów nie napełniają.* o (1874–1912) 1953–1956 Prus Kron. III 203, DOR *Za czasów Twardowskiego chemiczne praktyki karane bywały stosem jako złośliwe czarnoksiężstwo.* o 1952 Budzyk Lit. IX 167, DOR "*Victoria deorum*" [Klonowicz] dostała się na indeks biskupi i została spalona na stosie. – CN, TR, L, SWIL, SW, DOR. **5**) 'vorderste Stelle im Stollen' – 'przodek w kopalni': [hapax] 1841 Łab., SW *S[ł]tos*], *Przodek chodnika szczególn[ie] część jego wyższa, to jest wcięcie od góry, idąc ławami przy pędzeniu sztolni lub chodnika.* – nur SW (gór.). **6**) *na stos* 'bei den Flößern: nach rechts' – 'w gwarze flisackiej: na prawo': [hapax] (†1861) 1880 Chodź.Pisma I 172, DOR *Trzeba się tylko na prawo trzymać, bo przy lewym brzegu miałczyzna.* – *Na stos! na stos! – zawołał głośno Bartłomiej.* – nur DOR (daw.). **7**) 'Atomreaktor' – 'reaktor atomowy': 1955 Piek.Elekt. 683, DOR *Za pomocą stosu atomowego wytwarza się preparaty kobaltowe, których promieniowanie równoważne jest promieniowaniu 1 kg radu.* – nur DOR. **8**) 'Abstützung der Decke des Abbauhohlraums' – 'podpora stropu wyrobiska górniczego; kaszt': DOR (gór.). o **Var:** *stos* subst. m., 1490 Erz 102, STP – STP, SPXVI, MĄCZ, TR, L, SWIL, SW (m.u.), DOR; *stosz* subst. m., [hapax] 1564 BielKron, SPXVI – nur SPXVI; *stós* subst. m., [hapax] 1769–1777 Zab. 8 319, L – CN, L, SWIL, SW (gw.); *stus* subst. m., (†1584) 1586 KochPieś, SPXVI o [LBel.] 1683 Lub. Tob. 72 – L, SWIL (bł.), SW; *sztos* subst. m., 1564 MĄCZ 130b – SPXVI, MĄCZ, SWIL, SW, DOR. o **Etym:** **1**) mhd. *stoz* subst. m., 'aufgeschichteter Haufen; Stich, Zusammentreffen', LEX, nur für Inh. 1, 2. **2**) nhd. *Stoß* subst. m., 'geschichteter Haufen; Schlag, Hieb; Scheiterhaufen; Abbaustelle im Stollen, Grubenwand;', GRI, nur für Inh. 1, 2, 4, 5, 8. o **Konk:** †*kaszt* I. o **Hom:** †*sztos*. o **Der:** *sztosować* v. imp., 'schlagen', [einzQu.] 1564 MĄCZ 130c, zuerst geb. MĄCZ, nur für Inh. 2; *stosek* subst. m., [hapax] 1621 Weryf.pr., L, zuerst geb. L, nur für Inh. 2; *stosik* subst. m., 1776 Toł.Saut. 36, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 4; *stosina* subst. f., 'Peitschenstiel; Federkiel', [hapax] 1951 Felik.Zool. X 300, DOR, zuerst geb. SWIL.